

NEW AGE. NEW RELIGION- RELIGION AS A CULTURAL CONSTRUCT

Simona Gruian

PhD Student, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

*Abstract: The work is centered around the concept of religion as a cultural construct. In *Anguish civilization* and *The future of an Illusion*, Freud developed a theory of religious act as a form of repression individuals complexes - especially the Oedipal - and spoke about religion like nevrotic process. Also, according to Freudian psychoanalysis, the human obsession for the father figure is central to the birth of any religion. Jungian position regarding the specific of is different and demonstrate a opposed point of view. Jung questioned even the so-called cause of neurosis. Religion is not a construct that society needs and don't have anything in comun with the conflict between conscious and subconscious, religion means a release of energy libido. The two points of view on religion is highlighting specific points of departure in the era of New Age religiosity. On the other hand, postmodern discourse keeps the suction freudian point of view on religion as an expression of nevroses. Psychedelic experiments, induced trance states are all attempts to release frustration. New Age mythology is, in fact, man's attempt to overcome their own limitations and religion parody phenomenon is specific for this period. The study will analyze, from this perspective, mythology parody, New Age religions, such as Google Church, Kibologia, The Flying Spaghetti Monster Church of the The Church of Last Thursday, etc. This research want to circumscribe the mythologies that appear with the birth of the counterculture, respectively, and also the new generation of New Age mythology of postmodern society, as a result of weak ontology. The magic village is the concept that characterizes today's society, boiled into occultism of old, contaminated by fumes, as magic of a strong counterculture.*

Keywords: New Age, globalization , desacralisation, parody , Mythology , Magic village

"fiecare din noi, sub o formă sau alta, se comportă ca un paranoic, corectează cu ajutorul visului acele elemente ale lumii care sunt de netolerat, ca apoi să insereze himere în realitate ... un mare număr de oameni caută laolaltă să-și asigure fericirea și protecția împotriva suferinței cu ajutorul deformării himerice a realității. Religiile umanității trebuie socotite ca iluzii colective de acest ordin".

Sigmund Freud - *Angoasă în civilizație*

Viziunea eliadescă asupra religiei era una sistemică: religia percepută de către autorul *Sacrului și profanului* e un *sistem autonom* care îmbracă forma unei hermeneutici totale, „chemată să descifreze și să explice toate întâlnirile omului cu sacrul, din preistorie până în zilele noastre”. Diferitele religii ale lumii pot fi explicate, astfel, prin predispozițiile psihice ale indivizilor dintr-o anumită zonă a lumii; poate de aceea, Eliade a formulat inclusiv noțiunea de geografie sacră. Teza unicității religiei căreia i se subordonează alte mii de religii este, însă, abandonată mai apoi, în favoarea heteronomiei sistemului religios, al cărui adept este Durkheim, sau ideologiei tripartite imaginată de către Dumézil.

Psihanaliza freudiană a insistat pe conceptul de religie ca și construct cultural. Dacă în studii precum *Psihopatologia... sau Totem și tabu*, Freud dezvoltă o teorie a actului religios ca formă de reprimare a complexelor indivizilor – cu precădere cel Oedipian - și consideră religiozitatea ca având substanță nevrotică, în studiile de mai târziu, *Viitorul unei iluzii (1927)*; *Angoasă în civilizație (1930)*, acesta adaugă nuanțe noi, orientându-și cercetările înspre încercarea de a cicumscrie religia ca expresie a civilizației umane. În *Viitorul unei iluzii*, conceptul de religie/fenomen religios este conectat cu acela de *iluzie*. Socotind iluziile drept construcții rezultate din dorințele indivizilor, Freud evidențiază relația dintre dorințele iluzorii și religie, ajungând la ideea că religia este rezultatul unor proiecții – de natură iluzorie - de care omul are nevoie pentru a se raporta la problemele/eșecurile vieții. Religia este forța necesară pentru a învinge boala, moartea sau alte încercări ale vieții. De asemenea, potrivit psihanalizei freudiene, obsesia omului pentru figura tatălui este elementul central al nașterii oricărei religii, respectiv subordonarea individului față de o forță superioară: "Cât despre trebuințele religioase, legătura lor cu starea infantilă de dependență totală, ca și cu nostalgia față de tată pe care o

suscită această stare, mi se pare incontestabilă ... Nu aş putea găsi o altă trebuinţă de origine infantilă tot atât de puternică cum este aceea care se referă la protecţia din partea tatălui. Consideraţia aceasta este suficientă ca să ne determine să retragem rolul de prim-plan sentimentului oceanic, care într-un fel tinde la restabilirea unui narcisism nelimitat. Putem descoperi în mod sigur originea atitudinii religioase dacă urmărim sentimentul de dependenţă al copilului. Şi dacă cumva îndărătul acestuia se mai ascunde ceva, acest ceva rămâne încă învăluit în ceaţă."¹ Religia ca formă de civilizaţie formulează restricţii de natură erotică, adevărate „reguli” de conduită morală ce duc la refulare, sau acumularea de frustrări. Altfel spus, glasul comunităţii este acela care conferă un set de norme de conduită, menite să înăbuşe instinctele reprimite, întrucât „civilizaţia domină deci periculoasa ardoare agresivă a individului, slăbindu-l, dezarmându-l, punându-l sub supraveghere prin intermediul unei instanţe în el însuşi, asemenea unei garnizoane instalate într-un oraş cucerit”². Din acest unghi, ritualurile religioase contemporane care includ procesiuni extreme, autoflagelări sau posturi riguroase, reprezintă manifestări compulsive care traduc o presiune constantă dintre Eu şi Supraeu.

Nevoia de religiozitate aşa cum o înţelege Freud, este, de fapt, acea nevoie a oricărui dintre noi de a avea "un viguros prototip al tatălui"³ şi deci, „Religia ar fi acea nevroză obsesională a umanităţii care, ca şi aceea a copilului, îşi are originea în complexul Oedip, în relaţia cu tatăl”⁴. Creştinismul este, în acest sens, precum şi toate religiile monoteiste, expresii ale unor forme de civilizaţie a arhetipului patern. Aşadar, aceste religii ale tatălui funcţionează în baza credinţei – construct evident fals, după Freud- că la început "a existat o unică persoană care trebuie să fi părut gigantică şi care, ridicată apoi la rangul de zeităte, a revenit în memoria oamenilor"⁵. Religia reprezintă, de fapt, nevoia omului de a-şi construi astfel de sisteme de credinţe/ proiecţii iluzorii ce alcătuiesc civilizaţia, căci, de altminteri, conchide acelaşi Freud, dezbrăcată de încrederea într-un tată protector şi deconstruind întregul sistem religios, de la reguli de conduită morală, aşa-zise porunci bisericesti, până la idei privind imortalitatea, comportamentul uman civilizat ar cădea sub incidenţa haosului „Dacă li se demonstrează că nu există niciun Dumnezeu atotputernic şi drept, nicio ordine divină a lumii şi nici o viaţă viitoare,

¹*The Freud/Jung Letters: The Correspondance between Sigmund Freud and C.G. Jung. Journal of the American Psychoanalytical Association.* (1976), pag. 669-683

² Sigmund Freud: *Moise şi Monoteismul. Edit. Antet, Bucureşti, Trad.de Adina Baranovschi, 2010*, pp. 32-33.

³ Idem, p.81.

⁴ Sigmund Freud: *Viitorul unei iluzii*, Editura Trei, Bucureşti, 2000, p.47

⁵ idem, p.382.

ei se vor simți liberi de orice obligație de a urma prescripțiile societății. Fiecare va fi neînfrânat, neînfricat, dând curs instinctelor sale asociale, egoiste, căutând să-și arate puterea; se va instala din nou haosul, căruia i-am pus capăt datorită miilor de ani de lucrare a civilizației."⁶

Dacă pliem aceste observații ale lui Freud asupra religiei ca și construct cultural pe ceea ce numim astăzi concurența dintre religie și știință, putem observa că însemnările psihanalistului sunt, încă, de o mare actualitate, întrucât „nenumărați oameni își află în învățăturile religiei unice lor consolare, neputând suporta viața decât datorită acestui suport. Vreți să le răpiți suportul, fără a avea să le dați nimic mai bun în schimb. S-a recunoscut că știința nu a realizat prea multe pe atunci, însă chiar dacă ar fi fost mult mai avansată, nu i-ar fi satisfăcut pe oameni. Omul are și alte trebuințe imperioase, pe care glaciala știință niciodată nu i le va putea satisface, și este foarte ciudat, la drept vorbind o culme a inconsecvenței, să vezi un psiholog — care întotdeauna a subliniat cât de mult se retrage inteligența în viața omului din fața instinctelor sale — străduindu-se acum să le răpească oamenilor o prețioasă satisfacție a dorințelor, ca, în schimb, să le dea o hrană intelectuală."⁷ De asemenea, religia este forța necesară pentru a învinge boala, moartea sau alte încercări ale vieții, căci, potrivit psihanalizei freudiene, obsesia omului pentru figura tatălui este elementul central al nașterii oricărei religii.

Poziția jungiană referitoare la specificul religiei se opune celei freudiene prin câteva nuanțe ce recontextualizează religia în raport cu colectivitatea/civilizația, sau chiar specificul proceselor psihice umane. Jung nu este de acord cu ideea că religia este o formă de nevroză sexuală, atrăgând atenția asupra pedalării mult prea insistente a maestrului său asupra acestui complex sexual. De fapt, Jung pune sub semnul întrebării chiar așa-zisa cauză a nevrozei, adică acele complexe sexuale ale individului, fiind de părere că altele ar putea fi cauzele nevrozei. Religia nu este un construct de care societatea are nevoie și nu se datorează conflictului dintre *Eu* și *Subconștient*, ci e, mai degrabă, un proces psihic ce poate să conducă la atingerea echilibrului interior. Religia înseamnă o eliberare a unui libido energetic, nefiind nevoie să o percepem drept o sumă de ritualuri religioase prin care se individul se despovărează de refulări. Mai mult decât atât, simbolurile religioase conturează partea de inconștient colectiv, iar arhetipul tatălui se proiectează tot în această zonă a inconștientului colectiv. Punctul nodal dintre psihanaliza lui Freud și Jung este acela că ambii sunt de acord cu faptul că religiozitatea este un fenomen

⁶ Idem, p.384.

⁷ Ibidem, p.392.

colectiv.

Cele două puncte de vedere asupra religiei reprezintă punctele de plecare în evidențierea relevanței actului religios în epoca New Age. Vom încerca să demonstrăm faptul că, oarecum, cele două psihanalize, cea freudiană și cea jungiană se regăsesc în ceea ce unii au recunoscut ca exerciții/experimente eliberatoare, revelatoare, în diversele tehnici șamanice ale acestei perioade. Pe de altă parte, discursul postmodern păstrează *in nuce* punctul de vedere freudian privind religia ca expresie a unei nevroze. Experimentele psihedelice, stările de transă indusă nu reprezintă oare, tot atâtea încercări de ștergere, eliberare a frustărilor, de depășire a barierelor trupului? Mitologiile New Age nu reprezintă, în fond, încercarea omului de a-și depăși propriile limite, de a se simți, măcar pentru puțin timp, supraom? Totuși, ceea ce aduce nou New Age-ul este acceptarea faptului că există un nivel al realității să-i spunem sacral, în care magia și religia se întrepătrund, că astfel de ieșiri din contingent - cum sunt stările de transă- pot fi socotite „deformări himerice ale realității”⁸, așa cum le numește și Freud.

Conștiința religioasă a omului se formează în zona inconștientului colectiv, astfel încât, privitor la relația dintre mitologie, credințe religioase și arhetipuri, am putea avea în vedere ideea unei memorii religioase colective a umanității. De asemenea, ținând cont de faptul că mitul este un limbaj subliminal al conștiinței noastre, am putea oare să certificăm existența unui limbaj mitic universal? Un limbaj mitic ce traversează marea dispută dintre cultură – desemnând spiritualul, inițierea, simbolul, mitul și revelația - și civilizație, adică materialitatea devenirii: știința, inducția, pragmatismul. Este adevărat că, pentru postmoderni, regăsirea ca ființe cosmice se realizează sub cu totul alte forme, care sintetizează înstrăinarea față de valorile ancestrale, însă limbajul mitic este născut printr-o serie de reprezentări pe care postmodernul și le creează în minte făcând apel la elemente ale tehnicii moderne. Firesc este, însă, să ne întrebăm, unde își au locul mitul și magia într-o lume a concurenței dintre *mythos* și *logos* cum o numește Paolo Bellini, dar și într-o societate a crizelor (sociale, politice, sau chiar ființiale)? Având în vedere aceste aspecte și aspecte, teza lui Bataille⁹ privind *comunitatea sacră*, trebuie să fim de acord cu ideea că știința a conferit mitului și religiei totodată, posibilitatea de a proiecta alte constructe.

Readucând în discuție ideile lui Levi-Strauss asupra esenței magiei, în *Jocurile minții*, Culianu observă că nu există o linie de demarcație clară între religie și magie, că în ambele cazuri,

⁸ Sigmund Freud: *Angoasă în civilizație*. Opere I. București. Editura Științifică. 1991, p.331

⁹ Georges Bataille : *L'expérience intérieure. Oeuvres complètes*. Paris, Gallimard, 1973

de fapt, mintea umană realizează aceleași *operații computaționale*. Mitologul nostru este de acord cu ideea că ambele nu sunt altceva decât niște *constructe sociale* – “într-adevăr, dacă magia, religia și știința nu există ca modalități separate de cunoaștere, ele în schimb există drept *constructe sociale* înzestrate cu o valoare euristică limitată, dar relevantă, în interiorul multor societăți umane. Discursul social însuși specifică granițele care separă aceste trei (sau cel puțin două) domenii, potrivit unor dihotomii precum: colectiv/individual, licit/ilicit, eficient/ineficient, rațional/nerațional, experimental/ nonexperimental, calitativ/cantitativ, util/dăunător, direct/indirect, explicativ/nonexplicativ, respectabil/nerespectabil”.¹⁰

Pe urmele lui J. Neusner, Frerichs și McCracken Flesher din *Religion, Science, and Magic*, ce realizează un exercițiu de justificare a apartenenței religiei, magiei și științei în baza criteriului rațional/irațional, Culianu este de părere că viziunea acestora este cât se poate de eronată, încercând totodată să răspundă la întrebarea dacă “e posibilă o definiție cognitivă a magiei, cu alte cuvinte dacă există un set de proceduri computaționale standardizate care circumscriu un singur domeniu cognitiv numit *magie*”¹¹.

Privitor la originea fenomenului religios și specificul acestuia, Culianu este de părere că, „istoria” diferitelor religii este “rezultatul interacțiunii a numeroase sisteme mentale. Cititorii care vor veni cu propriile cunoștințe din alte domenii, ca economia sau istoria socială dintr-o regiune a lumii sau dintr-o anumită perioadă de timp, vor fi probabil surprinși cât de bine se potrivește totul, căci “aceeași minte omenească produce religia, societatea și artefactele și în minte procesele productive sunt inseparabile. Distingem, oarecum artificial între diversele sisteme, toate fiind o inflorescență a minții. Concluzia neașteptată a acestei perspective *cognitive* asupra religiei este că o schimbare în sistemul religiei ar afecta imediat toate celelalte sisteme care creează istoria; așadar, religia are, de fapt, un enorm impact asupra tuturor celorlalte activități umane”¹².

În 1975, Borges scrie o povestire - *Secta celor 30* – care pune foarte grav problema felului în care oamenii se pot transforma datorită convingerilor religioase. Acele proiecții himerice aduse în discuție de către Freud, afectează distructiv membri unei comunități.

¹⁰ Ioan P. Culianu: *Jocurile minții. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie*. Ediție îngrijită de Mona Antohi și Sorin Antohi. Edit.Polirom, București, 2002, p.78

¹¹ Idem, p.337

¹² Idem, p.346

Deformarea ideilor religioase, distorsiunile cognitive cauzate de interpretarea deformată a religiei conduce, în cazul de față, la o transformare a individului în bestie. Numele sectei este cât se poate de interesant, iar cifra aleasă, 30, capătă o simbolistică aparte, devenind chiar mobil al venerării de către partizanii acestuia. Deși se declară creștini, îl recunosc pe Iisus Hristos și recunosc textul Bibliei, aceștia venerază, de fapt, simbolul numărului 30, în care văd o manifestare a sacralității: Mântuitorul a fost răstignit la această vârstă, ucenicul trădător, Iuda, l-a vândut pentru 30 de arginți etc. Mai mult decât atât, amputarea doctrinei religioase se realizează prin acte de autosacrificare a membrilor acestui cult cât se poate de ciudat: la împlinirea vârstei de 30 de ani aceștia sunt crucificați sau torturați, asumându-și cu stoicism destinul tragic. De aici reiese și agresivitatea sugerată de Culianu în *Religie și putere*.

Religiile lumii devin, pentru Culianu, „sisteme” generate de mintea umană, “hărți ale minții omenești”, iar punctele nodale (comune) ale acestor religii sunt explicate de fenomenul suprapunerilor: “oricare două hărți ale minții omenești trebuie în mod necesar să se suprapună, măcar într-un colț. Și cu cât aceste hărți sunt mai mari, cu atât au ele mai multe în comun”.¹³

Religia ca program mental - așa cum o înțelege Culianu - reprezintă, din perspectivă cognitivă, spargerea barierelor clasice de abordare a fenomenului religios. Paradigma cognitivă propune reducționismul, deoarece, „conceptele religioase pe care le avem astăzi sunt concepte ce au fost selectate cu succes dintre nenumărate alte variante”¹⁴. Funcționalitatea minții umane este cea care transmite/selectează conceptele noastre religioase, în baza propriilor constrângeri cognitive. Domeniile cognitive ale minții¹⁵ activează diferit și niciunul dintre acestea nu este răspunzător de procesul creării conceptelor religioase. Pe scurt, nu există o zonă a creierului uman răspunzător de generarea noțiunilor religioase, ci mai degrabă, aceste concepte religioase sunt o subcategorie a conceptelor supra-naturale, contra-intuitive, în răspăr cu categoriile ontologiei intuitive¹⁶. Așadar, nu putem interpreta religia drept un fenomen *sui generis*, ci trebuie, mai degrabă, să vedem în aceasta un fenomen care reflectă diversitatea

¹³ Ibidem, p.347

¹⁴ Pascal Boyer: *Religion Explained. The Evolutionary Origins of Religious Thought*, New York, Basic Books, 2001, p. 32.

¹⁵ L. A. Hirschfeld, S. A. Gelman (eds.): *Mapping the Mind*. Cambridge, Cambridge University press, 1994.

¹⁶ Ilkka Pyysiainen: *How Religion Works. Towards a New Cognitive Science of Religion*, Leiden, E. J. Brill, 2003, p. 20

funcțională a creierului uman. În termenii lui Culianu, știința cognitivă a religiei e limitată de cogniția individuală a fiecărui ins, depinzând de particularizarea proceselor psihice.

Deși între știință, religie și filozofie, tânărul cercetător așezaze un semn de egalitate, acesta insistă asupra puterii religiei. Teza proeminenței acesteia formulată de către Culianu este strâns legată de ideea supremației fenomenului religios în sânul unei societăți, drept pentru care, istoricul religiilor o consideră un instrument foarte puternic de manipulare și construire a mentalităților sociale. Pe urmele lui Giordano Bruno, care anunțase efectele negative ale manipulării fantasmelor asupra mulțimilor, Culianu atrage atenția asupra rolului pe care *magicianul cognitiv* – puțin exagerată, această nominalizare a istoricului religiilor este realizată de către Patapievici, definind personalitatea ultimului Culianu - personajul care ar deține controlul asupra instrumentarului și procesului de creație al fenomenului religios, odată aflat în posesia acestui secret al producerii religiei ca formă de cogniție, ar putea să manipuleze societatea: ”religia este și ea un fenomen de hipnoză colectivă, exercitată de un profet asupra unei mase de indivizi”¹⁷. E, poate, proiecția virală actuală, un mit al însușirii unei chei capabile să programeze o religie manipulatorie, în vederea deținerii controlului asupra universului viitor, o idee care ne amintește de felul în care funcționează acest absolutism religios al comunităților hilare, izolate, ale unor secte îndoctrinate, extremiste chiar, în sânul societății contemporane. Această amenințare a puterii religiei e de o actualitate covârșitoare, pentru o Europă cangrenată de migrația fenomenelor religioase extremiste, alimentând, totodată, variantele mitice ale mitului Antichristic. În acest sens, exemplul *scandalului Lombrosa* de care amintește Andrei Oișteanu readuce în prim plan mitul manipulării maselor populare, atunci când, în *Religie, politică și mit: texte despre Mircea Eliade și I.Petru Culianu* din 2014, acesta vede în *Lombrosa o societate ideală, sau o utopie contemporană*¹⁸. De această dată, furtul viselor omenirii se datorează încercării de a sabota circuitul natural al viselor, prin administrarea unei doze infime de cocaină, care aparent nu le periclita oamenilor sănătatea. Or, putem citi încercarea onirologului Gaspar Stolzius drept o metodă de supracontrol, de manipulare, prin care ”omenirea ajunsese la o

¹⁷ Ioan P. Culianu: *Eros și magie în Renaștere 1484*. București. edit. Nemira, 1999, p.156.

¹⁸ Andrei Oișteanu: *Religie, politică și mit: texte despre Mircea Eliade și I.Petru Culianu*. București. Edit. Polirom, 2014, p.363

dimensiune hotărâtoare în existența ei: posibilitatea de a controla visele unui individ, sau ale unei colectivități oarecare”¹⁹.

Suntem de părere că, problema căreia Culianu însuși îi căutase răspunsul este, dacă e posibilă o refacere a sistemului istoriei religiilor în baza unui joc mental? Este capabil acest joc să reflecte fenomenul religios contemporan, în baza unor exerciții intertextuale care să oglindească, astfel, deconstrucțiile diverselor manifestări ale sacralului și mitologiile vechi ale *tradițiilor culturale*? În baza acestor reflecții, prezenta lucrare se revendică drept un posibil exercițiu de simulare a acestui joc mental, construind o dinamică a manifestărilor mitice pe harta mentală postmodernă/ postumanistă.

Cercetarea de față dorește să circumscrie mitologiile care apar o dată cu nașterea contraculturii, respectiv generația New Age și totodată noile mitologii ale societății postmoderne, ca rezultat al unei ontologii slabe (Vattimo). Noile mitologii sunt construite în baza aceleiași metode fragmentariste, specifice imaginarului postmodern. Întregul reprezintă o sumă a fragmentelor preluate din alte culturi/imaginare culturale, în baza unor re-codificări mitice, sau deconstrucții/re-construcții ale unor mituri mai vechi. Mitologiile contraculturii pot fi considerate o serie de mituri precum călătoria în spațiu/timp, de-corporalizarea, stările alterate de conștiință datorate consumului de plante halucinogene sau a altor substanțe care provoacă stările de transă, furtul energetic, ubicuitatea, șamanul postmodern etc în vreme ce postmodernismul târziu, postumanismul am spune, prezintă noi construcții mitice, care țin, mai degrabă, de zona de contact a societății cu tehnica și cuceririle mediului virtual, de mediul utopic al acestuia, fiind socotite cybermitologii: cyborg-ul, avatarizarea, existența on –line/off- line etc. Statul magic este conceptul oportunității ce caracterizează societatea actuală, reîntoarsă înspre ocultismul de odinioară, contaminat de emanațiile, la fel de magice, ale unei contraculturi puternice. Astfel, practicile magice ocupă un centru de interes aparte al membrilor societății postmoderne, devenind chiar o expresie de raportare a individului la propriul destin. Chiromanția, tarotul, sau actele de divinație au câștigat teren tot mai mult în ultimul timp, precum au câștigat, deopotrivă, teren, cursurile de dezvoltare personală, spirituală. Socotit drept un magician postmodern, psihologul a devenit un substitut al șamanului, al vrăciului, iar tehnicile de autocunoaștere, precum și terapiile alternative

¹⁹ Andrei Oișteanu: *Narcotice în cultura română*. București. Edit. Polirom, 2010, p.478

de atingere a echilibrului interior sunt tot atâtea ritualuri magice de curățare/ întărire/echilibrare. Distanțarea de sacru nu este atât de răvășitoare precum e ea proclamată de unii teoreticieni. În esență, în postmodernitate putem identifica trei căi/ alternative de raportare la fenomenul sacru. Pe de o parte, putem vorbi despre dezvrăjirea lumii, fenomen proclamat (Max Weber, Durkeim, Wittgenstein) în numele secularizării și pe de altă parte, putem identifica atitudinea negatoare conform căreia nu discutăm despre o reîntoarcere a sacralității/religiosului, ci mai degrabă de extirparea / anularea sacralității datorată fundamentalismului (teza lui Marcel Gauchet²⁰).

Or, în societatea actuală putem să discutăm de evenimente care converg nu doar înspre dezvrăjire și anulare a religiozității, ci și înspre ceea ce Jean-Pierre Sironneau observa în Milenarisme și religii moderne: supraviețuirea limbajului simbolic și preeminența sa față de construcțiile conceptuale ²¹, drept permutare a sacralității/experienței religioase în alte contexte culturale. Din acest unghi, fenomenul religios ar putea fi manifestat în societatea actuală și în baza unor noi permutații ce țin de ordinul constructelor sociale.

Recitind reflecțiile lui Unamuno despre agonizarea religiei, Eliade analizează mișcarea hippie din Statele Unite, manifestate încă din a doua jumătate a anilor 1960, pe care o receptează ca o societate ocultă, dornică să experimenteze ieșirile din câmpul fizic al corporalității și integrarea energetică în marele univers prin ritualuri orgiastice, inițierea prin agape și consumul de halucinogene (ciuperci halucinogene sau alte opiacee). Ceea ce Andrei Oișteanu numește tema rebeliunii religioase ca atracție tematică a Enciclopediei religiilor lui Eliade, unde istoricul religiilor vede în mișcarea hippie o expresie a religiozității generației flower-power, este un ”exemplu al inepuizabilei și imprevizibilei noastre creativități”²².

În *Hippies from A to Z*²³ lansată în 1999, Skip Stone constată caracterul revoluționar al acestei schimbări, pe care o putem considera astăzi asemenea unei contraculturi definite prin liberate sexuală, non-conformism și toleranță pentru diversitatea culturală și/ sau religioasă. Dar, așa cum observă Corin Braga, cenzura extremistă s-a impus asemeni unei adevărate “cortine de fier” asupra imaginarului uman. Respingerea sacralității de către astfel de regimuri totalitare a condus la o revenire a sa în jurul anilor `60 sub forma unor manifestări religioase fără precedent.

²⁰ Marcel Gauchet: *Dezvrăjirea lumii - o istorie politică a religiei*. Editura Nemira, București, 2006, 331p

²¹ Jean-Pierre Sironneau: *Milenarisme și religii moderne*. Edit.Dacia, Cluj-Napoca, 2006

²² Mircea Eliade, apud Andrei Oișteanu: *Narcotice în Cultura română*. București. Edit.Polirom, 2002, p.312

²³ <http://www.hiplanet.com/books/atoz/atoz.htm>

Este vorba, în principiu, de o reactivare a unei zone de sacralitate care se manifestă prin suprarealism magic, onirism/ezoterism, experimente hipote, psihedelism, într-un cuvânt despre mișcarea denumită New Age, căci, ”Refulat de mentalitatea pozitivistă, raționalistă și atee, sacrul se întoarce prin religii New Age în care plantele halucinogene și cercetarile asupra aparatului cerebral contribuie în egală măsură la deconspirarea certitudinii realității, în care lumile virtuale concureaza tot mai mult cu lumea prezentă, în care eurile multiple și stările alterate de conștiință își cer, dacă nu independența, atunci dreptul la coabitare democratică cu eul raționalist monouman”²⁴.

În *Encyclopedia of Language and Linguistics Lancaster University*²⁵, John F.A. Sawyer identifică una dintre mișcările religioase/spirituale, care s-a născut în baza unei mitologii lingvistice. Este vorba despre *Quaker-ii tăcerii*. Un cult sincretic ce îmbină elemente de limbă și cultură africană, cu cele de origine engleză, franceză, sua portugheză, pentru care tăcerea devine o forță majoră de manifestare a sacralului. Nu este vorba despre tăcere în sensul credințelor taoiste orientale, dimpotrivă, golul/vidul mental este perceput ca formă de sincretism lingvistic, de desprindere de profan.

Religiozitatea postmodernă poate fi înțeleasă ca expresie a unor forme de neopăgânism eclectic, sincretic, nefundamentată dogmatic și care se datorează, în mare măsură, contaminării sociale cu mijloacele revoluționare ale tehnicii. Cu alte cuvinte, se prea poate ca tocmai avântul științific al acestori timpuri turboacceleratoare (Deleuze&Guattari) ciberindustriale, să fie cele care au născut mitologii noi. Este cazul, de pildă al unei mișcări spirituale intitulate *Biserica Google*²⁶, fundamentate de către Matt MacPherson. Adepții acestei secte cred cu tărie în forța zeului Google, în omnisciența și omniprezența sa. Mai mult decât atât, putem observa chiar un anumit fenomen de continuă reactualizare a mitului hristic – deși nota parodică e păstrată în spirit postmodern - prin puterea rugăciunii. Ritualul rugăciunii google e un act mimetic ce are la bază fragmentarea unor rugăciuni creștine și re-încapsularea acestora în noi forme de texte așa-zis sacre. Pentru exemplificare, vom traduce câteva fragmente din rugăciunile google.

²⁴ Corin Braga: *Carlos Castaneda și stările alterate de conștiință. Șamanismul postmodern în Caietele Echinox* nr.8/2005

²⁵ John F.A. Sawyer: *Encyclopedia of Language and Linguistics Lancaster University. UK, 2001, p.421*

²⁶ <http://www.thechurchofgoogle.org/>

Varianta unui *Tatăl nostru* cibernetizat:

Google nostru, care ești în spațiul virtual,
Sfințească domeniul tău .
Căutarea ta să vină ,
Rezultatele tale să fie făcute,
Pe 127.0.0.1 așa cum este în Googleplex .
Da-ne nouă căutările noastre de zi cu zi ,
Și ne iartă nouă spam-ul nostru,
Așa cum îi iertăm pe cei care trimit mesaje nesolicitate împotriva noastră .
Și nu ne duce în ispită ,
Dar, ne dă tot de la Microsoft .
Căci Tu ești motorul de căutare ,
Și puterea ,
Și gloria ,
Pentru totdeauna.
Amin.

Un altfel de *Ave Maria*:

Bucura-te Google, plin de hit-uri.
Rezultatele căutării noastre sunt cu tine.
Binecuvântată ești tu, între toate motoarele de căutare,
și binecuvântat este rodul serverelor tale.
Google Sfânt , mamă de căutări.

*Roagă-te pentru noi, păcătoșii ,
acum și în ora morții hard-disk- ului nostru.
Amin.*

Rugăciune binară a lui Jonathan Hill:

*01010111 01100101 00100000 01101010 01101111 01101001 01101110 00100000 01110100
01101111 01100111 01100101 01110100 01101000 01100101 01110010 00100000 01110100
01101111 00100000 01110100 01101000 01100001 01101110 01101011 00100000 01000111
01101111 01101111 01100111 01101100 01100101 00100000 01100110 01101111 01110010
00100000 01110100 01101000 01100101 00100000 01101011 01101110 01101111 01110111
01101100 01100001 01100111 01100101 00100000 01100001 01101110 01100100 00100000
01110111 01101001 01110011 01100100 01101111 01101101 00100000 01110011 01101000
01100101 00100000 01100010 01110010 01101001 01101110 01100111 01110011*

O posibilă parodie a unuia dintre *Psalmii lui David*:

*Google este motorul meu ; Nu trebuie să mă îndoiesc de asta.
El mă face să fiu mai bun; Nu mă voi teme.
El mă povățuiește la drumul înspre cunoaștere .
El recuperează paginile mele pierdute:
El mă povățuiește pe cărări pagerank în numele dragostei.
Chiar dacă ar fi să umblu prin valea umbrei în ignoranță,
Nu mă tem de nici un linkfarms: căci Tu ești cu mine ;
Paradisul tău și e-mail-ul Tău mă mângâie .
Tu întinzi tabele înaintea mea cu prezența rezultatelor minore;
Tu dai valoare căutării mele;
Cu siguranță PageRank și conținutul său mă vor însoți în toate zilele vieții mele,
și voi locui în Google pentru totdeauna.*

Într-un top²⁷ al ultimelor zece secte postmoderne se numără și *Discordianismul*, înființat prin 1959 de către *Greg Hill* și *Omar Khayyam* și al cărui simbol este acela al haosului sacru. Nu este vorba despre o simbioză *Yng* și *Yang*, dimpotrivă: adeptii săi o venerază pe zeița *Eris*, a discordiei și cred cu tărie că totul este adevărat, anulând minciuna.

Alte secte născute în sânul *New-Age-ului* pot fi considerate *Last Thursdayism* (*Ultima vineri*), *Biserica subgeniilor*, *Campus Crusade for Cthulhu*, *Biserica din Emacs* (și *Biserica Vi*), *Biserica Maradoniană*, *Pastafarianism*. Multe dintre aceste religii sunt, de fapt, niște abscese religioase parodice, care s-au format în manieră postmodernă, printr-o tehnică a juxtapunerilor fragmentare, prin basculări ale unor reminiscențe mitice ale secolelor anterioare, sau noi asocieri ale unor fragmente mitice deja deconstruite. Unele dintre ele păstrează elemente din alte mari culte – cum este taoismul în cazul *dudeismului* - sau, altele funcționează ca satire deconstructiviste ale unor credințe sau chiar sisteme religioase. În acest caz, vorbim despre constructe mitico - religioase parodice postmoderne, cum ar fi *Unicornul roz invizibil*, *Kibologia*, *Prima biserică a ultimului hohot*, *Ultima joi*, sau *Church of the Flying Spaghetti Monster* (*Pastafarianism* –ul, sau *Biserica Monstrului zburător de spaghetti*).

În continuare o să prezentăm specificul câtorva dintre aceste noi religii, insistând asupra mitologiilor pe care acestea le-au construit. Pentru *kibologiști* - termenul derivă de la Kibologie – un soi de religie parodică- liderul său este *Kibo*, o figură reprezentativă a lumii virtuale a anilor 1990, care a fost considerat zeul suprem, datorită textelor sale umoristice, receptate de către partizani drept o sursă de energie și bunădispoziție. Pe pagina de start a acestei secte²⁸ putem regăsi niște corelații foarte nostime. De pildă, una dintre întrebările adresate posibililor aderenți este cine ar putea fi învingător într-o luptă dintre *Kibo* și: *Iisus*, *Superman*, *Xibo*, *Bill Gates*, *Picard*? Răspunsurile sunt cât se poate de nostime:

(a) *Kibo*, pentru că *Superman* nu are habar de puterile sale;

²⁷ <http://listverse.com/2008/04/12/10-post-modern-religions/>

²⁸ <http://www.kibo.com/faq/>

(b) Kibo, pentru că Iisus ar fi prea drăguț ca să îl bată și e ocupat cu răspunsurile pe care trebuie să le dea la rugăciunile oamenilor. Astfel, fără să observe, Kibo se furișează și îl bate. Kibo surprinde pe oricine.

(c) Kibo, pentru că Xibo este rău. Dumnezeu învinge mereu împotriva răului, cu excepția sălii de gimnastică.

(d) Kibo, pentru că a se vedea răspunsurile de mai sus.

(e) Kibo, pentru că e mai talentat decât William Shatner și Picard este nebun de gelos.

Nota umoristico-sarcastică se datorează în bună măsură cascadelor de întrebări ciudate, cu răspunsuri la fel de amuzante, precum *Sunt canadienii oameni ca noi? – Da, cu excepția lui William Shatner și părul său.*

Church of the Flying Spaghetti Monster (Pastafarianism-ul, sau *Biserica Monstrului zburător de spaghetti*) a fost legitimată în mainstream-ul anilor 2005, de către Bobby Henderson, însă se pare că acest cult religios a avut o istorie secretă, fiind descendentă a mișcărilor religioase aparținând contraculturii. Apelând la deconstrucție, și la modelul îndoctrinării maselor prin religii precum Creștinismul, sau Islamismul, adepții acestei iluminări spirituale, așa cum o declară ei înșiși, susțin că, de fapt, există multiple niveluri de manifestare a religiozității, precum există și o legitimitate a fiecărui nivel în parte. Relativismul acestor stratificări deschid porțile înspre dialogismul cu oricare dintre membrii altor confesiuni, căci pastafarianis-știi cred în evanghelizare, la fel de mult precum cred că oamenii au evoluat din pirați, că de fapt, cercetătorii, oamenii de știință reprezintă o formă evoluată a piraților. Evanghelizarea ca misiune a FSM, constă în parade grandioase în care, evident, protagoniștii sunt pirați. În scrisoarea de prezentare a acestei mișcări spirituale ²⁹ este specificată credința de bază a fondatorilor și misionarilor acesteia în existența unui Monstru zburător al spaghettielor care ar fi creat universul. De asemenea, mărturisirile acestora încredințează faptul că *niciunul dintre ei nu l-a văzut, însă se află în posesia unor documente care explică în detaliu puterea acestuia.* Raportarea la ateism este anulată, fiindcă, așa cum se autodefinesc, pastafarianis-știi sunt

²⁹ <http://www.venganza.org/about/open-letter/>

împotriva isteriei doctrinelor religioase: *we are anti-crazy nonsense done in the name of religion*. Sarcasmul discursului pastafarianist conturează ideea unei mișcări religioase satirice, care ia în glumă toate adevărurile celorlalte religii, întrucât, paradigma pe care aceștia o construiesc, este, de fapt, aceea a falsei legitimități a cultelor religioase. În spatele acestui evident spectacol de replici satirice, ideea religiei controlate și legitimate de către comunitate reflectă o altă problematică a alunecării în alte ideologii. Făcând oarecum conexiune cu termenul *gândirii slabe* a lui Vattimo, nu putem să nu ne întrebăm dacă aceste mișcări religioase nu sunt, oare, altceva decât expresia slăbirii religiozității omului postmodern? O slăbire a credinței echivalentă cu pierderea în marile narațiuni, căderea miturilor și renunțarea la mit. O mitologie construită din unghiul constructelor sociale. Cu toate că prima reacție imediată este aceea să credem în această dezvrăjire/dezmembrare a lumii, există și un miracol al salvării culturii prin mit. Un miracol al imaginarului postmodern de a (re)naște mitologii. *Biserica Monstrului zburător al spaghetelor* este un alt astfel de construct mitic, o mitologie care deconstruiește alte mitologii, dar în același timp se legitimează ca nou mit al relativismului religios. Dacă realitatea este expresia diverselor sale nivele (Baudrillard), atunci și religiozitatea postmodernă se manifestă ca atare, întrucât constructele sociale se formează sub lentila unei lupe care relativizează discursurile unei gnoseologii la fel de relative. Pe de altă parte, având în vedere faptul că pentru foarte mulți indivizi fenomenul religios se manifestă prin nevoia de apartenență la un grup /colectivitate, pastafarianist-știi intuiesc faptul că experiența religioasă nu mai reprezintă pentru individ o cale, chiar nevoie de comunicare cu Dumnezeu, ci este, mai degrabă, nevoia individului de a aparține unui grup social, de a-și găsi puncte comune cu alții.

În *New religions as global cultures : making the human sacred*³⁰, Hexham Irving și Karla Poewe analizează o modalitate diversă de manifestare a sacralului în societatea postmodernă. Dincolo de argumentele pe care le lansează autorii privind natura cultelor – văzute ca produse a interacțiunii dinamice dintre religiile popoarelor și învățăturile tradiționale ale lumii, aceștia sunt de părere că, odată cu pierderea credinței în mitologiile modernității, noile religii ale postmodernității s-au circumscris prin amestecul unor elemente din perimetre diferite: unul al științei și celălalt din recombinații ale unor mitologii care derivă din tradiții culturale locale. Pornind de la aceste asumții, am putea spune că fenomenul modelării mitice

³⁰ Irving, H. și Poewe K.: *New religions as global cultures : making the human sacred. Making the human Sacred*. Boulder, Colo: Westview Press, 1997

este specific acestei perioade istorice, ceea ce numim astăzi mitologii postmoderne nu este altceva decât o mereu continuă prefacere a miturilor locale/constructelor culturale, care vin în contact cu o cultură a noilor cuceriri ale științei și tehnicii.

The Church of Last Thursday – Biserica ultimei Vineri - este o altă mișcare religioasă postmodernă care promovează supremația omului în univers, un soi de moștenire nietzschiană a morții lui Dumnezeu, astfel încât, la întrebarea *Credeți în Dumnezeu?*, răspunsul din *catehismul* acestui cult este: *Da, credem, dar nu în acel Dumnezeu al Bibliei. Credem că tu ai creat acest univers*³¹. De altfel, doctrina acesteia este că toate amintirile noastre despre acest univers nu sunt decât o iluzie, că totul a fost implantat în creierele noastre înainte de ultima vineri. *Ai creat universul Vinerea trecută la nouă și acesta va expira vinerea viitoare la nouă*. Stabilirea acestor limite ale creației readuce în discuție mimetismul, o mimare actului divin al Genezei, însă practicanții declară că religia ultimei vineri nu este sarcastică, nu constituie o religie ironică-parodică.

Un pronunțat caracter parodic îl are Biserica Subgeniilor³², autoproclamată *A Spazz-Church of macho irony*, având în centru cultul unei divinități, pe nume Bob și a soției sale, Connie, care se declară drept o anti-virgină. Bob e un idiot proclamat în care oamenii trebuie să vadă doar un Mântuitor de scurtă durată. Așa-zisa religie a subgeniilor nu este altceva decât expresia împotrivirii sarcastice la adresa creștinismului. Cântecele moi ale lui Bob sunt o alternativă parodică de eliberare a omului prin răs. A-ți închipui Apocalipsa în termenii unei grandioase parodii este un gest constant al subgeniilor. Anunțul prăbușirii universului este receptat de către aceștia pe fundalul hohotelor de răs, raportându-se cu sarcasm la travaliul cotidian al poverii job-ului omului de rând. Pretinsele farfurii zburătoare cârmuite de zâne ale Sexului se află pe o rută cunoscută doar de ei, iar accesul înspre acestea îi costă 30 de dolari pe eventualii doritori. Bani reprezintă cotizația noilor aderenți și trebuie plasați în contul indicat pe pagina de facebook³³ a organizației.

³¹ <http://www.last-thursday.org/questions>

³² <http://www.subgenius.com/index.html>

³³ <https://www.facebook.com/The-Church-of-the-SubGenius-1103082222/>

Biserica maradoniană a fost fondată public în 1998³⁴, însă rădăcinile acesteia trebuie căutate undeva în anii 1960. Cultul mingii și al magiei atmosferei de stadion stă la baza acesteia, iar imnul lui Andrés Calamaro preaslăvește un Maradona în ipostază angelică. Fotbalul este receptat drept artă magică a balonului, capabil să-l propulseze pe individ într-o altă dimensiune a realității. Aclamarea din arenă reprezintă expresia unei beatitudini divine care este datorată acestei arte a balonului rotund.

Unele Religiiile New Age se autoproclamă moștenitoare ale Gnosticismului antic. În California, de pildă, activează o sectă intitulată *Church of Gnostic Mysteries* condusă de către episcopul Rosamonde Miller, care susține că este conducătorul a douăsprezece biserici gnostice din lume. Stephan Hoeller este cel care a pus bazele revistei "Gnosis" și din 1967 a devenit episcop al "Ecclesia Gnostica" din Los Angeles. De tradiție gnostică este și oridinul *Golden Dawn*, condus de către Aliester Crowley.

BIBLIOGRAPHY:

1. Bataille, Georges: *L'expérience intérieure. Oeuvres complètes*. Paris, Gallimard, 1973
2. Braga, Corin: *Carlos Castaneda și stările alterate de conștiință. Șamanismul postmodern în Caietele Echinoc nr.8/2005*
3. Boyer, Pascal: *Religion Explained. The Evolutionary Origins of Religious Thought*, New York, Basic Books, 2001
4. Culianu, Ioan P.: *Jocurile minții. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie*. Ediție îngrijită de Mona Antohi și Sorin Antohi. Edit.Polirom, București, 2002,
5. Culianu, Ioan P.: *Eros și magie în Renaștere 1484*. București. edit. Nemira, 1999, p.156.
6. Freud, Sigmund: *Moise și Monoteismul. Edit. Antet, București, Trad.de Adina Baranovschi, 2010,*
7. Freud, Sigmund: *Viitorul unei iluzii*, Editura Trei, București, 2000,

³⁴ <http://www.iglesiamaradoniana.com.ar/>

8. Freud, Sigmund: *Angoasă în civilizație. Opere I.* București. Editura Științifică. 1991,
9. Gauchet, Marcel: *Dezvrăjirea lumii - o istorie politică a religiei.* **Edit.** Nemira, București, 2006,
10. Hirschfeld, L. A., Gelman, S. A. (eds.): *Mapping the Mind.* Cambridge, Cambridge University press, 1994,
11. Irving, H. și Poewe K.: *New religions as global cultures : making the human sacred. Miking the humain Sacred.* Boulder.Colo:Westwiew Press, 1997
12. Oișteanu, Andrei: *Religie, politică și mit: texte despre Mircea Eliade și I.Petru Culianu.* București. Edit. Polirom, 2014,
13. Oișteanu, Andrei: *Narcotice în cultura română.* București. Edit. Polirom, 2010,
14. Pyysiainen, Ilkka: *How Religion Works. Towards a New Cognitive Science of Religion,* Leiden, E. J. Brill, 2003,
15. *The Freud/Jung Letters: The Correspondance between Sigmund Freud and C.G. Jung. Journal of the American Psychoanalytical Association.* (1976)
16. Sawyer, John F.A.: *Encyclopedia of Language and Linguistics Lancaster University. UK, 2001,*
17. Sironneau, Jean-Pierre: *Milenarisme si religii moderne.* Edit.Dacia, Cluj-Napoca, 2006
18. <http://www.thechurchofgoogle.org/>
19. <http://listverse.com/2008/04/12/10-post-modern-religions/>
20. <http://www.kibo.com/faq/>
21. <http://www.venganza.org/about/open-letter/>
22. <http://www.last-thursday.org/questions>
23. <http://www.subgenius.com/index.html>
24. <https://www.facebook.com/The-Church-of-the-SubGenius-11030822222/>
25. <http://www.iglesiamaradoniana.com.ar/>